

Llindar

Emili BOIX-FUSTER

Aquest número 21 de *Treballs de Sociolingüística Catalana* és el segon publicat en el marc de l'Institut d'Estudis Catalans, que ens acull com a societat filial. Amb aquest volum reprenem la periodicitat anual, que ens aferma com a publicació acadèmica i especialitzada de màxim nivell en el nostre camp i en els nostres països. El Comitè de Redacció ha fet i està fent totes les passes necessàries per tal que la revista compleixi els requisits de publicació amb nivell A: regularitat, obertura editorial (no pertinença a la Societat dels membres del Consell de Redacció), avaluadors externs en el procés de selecció d'originals... *Treballs de Sociolingüística Catalana* continua servint els objectius amb què va ser fundada: presentar les recerques més recents en el nostre àmbit amb l'objectiu d'il·luminar els blancs, els grisos i els negres dels processos de normalització lingüística dels països de llengua catalana. La nostra tasca es troba completada amb la de les revistes germanes *Llengua i Dret*, *Llengua i Ús*, *Noves SL* i *Llengua, Societat i Comunicació*. No sabem si els nostres països aporten prou recerca per a justificar tantes publicacions, paral·leles, tangencials o complementàries. Haurèrem de fer com les caixes?

Aquest número està integrat fonamentalment per una part monogràfica, dedicada enguany a un estat de la qüestió de la sociolingüística catalana, en la seva gran diversitat tant territorial com temàtica, gairebé polièdrica. No debades, una de les característiques de la sociolingüística catalana és el seu caràcter integrador, que fa que sota el mateix paraigua convisquin i interactuin lingüistes, antropòlegs, politòlegs, historiadors, sociòlegs, juristes, geògrafs i economistes. La sociolingüística anglosaxona dominant, en canvi, sol ser molt més restringida a la sociolingüística de la llengua (variacionisme, pragmàtica, anàlisi de discurs...), tret no mereixedor d'ésser emulat per les sociolingüístiques perifèriques com la nostra, que tenim una història i unes necessitats socials contingents i diferents. Miquel Àngel Pradilla, amb la seva proverbial eficàcia, és coordinador dels disset capítols que formen aquesta part central. Completa el volum una secció miscel·lània amb l'article «Homenatge al nostre mestre Robert Lafont» a càrrec de Gentil Puig i tres ressenyes de publicacions de sociolingüística: *Llengua i identitat* (coordinat per Àngels Massip), a cura de Llorenç Comajoan; *La tribu valenciana: Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística* (Mi-

quel Àngel Pradilla) a càrrec de Josep J. Conill, i *De la consciència a la conducta: L'experiència de Tallers per la Llengua* (Neus Arnan et al.), i *Sortir de l'armari lingüístic: Una guia de conducta per a viure en català* (Ferran Suay i Gemma Sanginés), a càrrec d'Emili Boix-Fuster. Clouen el volum les memòries d'activitats del 2008, del 2009 i del 2010 de la Societat Catalana de Sociolingüística.

Cal lamentar, poques setmanes abans del tancament d'aquest número, la mort de Miquel Siguan, que tant ha aportat a la política lingüística, sobretot educativa. Miquel Siguan i Soler (1918-2010) nasqué i es va criar al barri barceloní de Gràcia, en el si d'una família de classe mitjana. Va cursar els primers estudis als Josepets i a l'Institut Balmes. En esclatar la Guerra Civil era secretari general de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC), però no va aprofitar el càrrec per a evitar d'anar al front, on va lluitar a la batalla de Terol en una divisió anarquista. Ben probablement es pot aplicar a Siguan el que Joan Sales escrivia a *Incerta glòria* sobre la guerra (in)civil: «jo m'havia trobat en una de les dues bandes sense haver-la escollida; m'hi havia trobat per les circumstàncies, no per haver-la triada, i no m'havia passat mai pel cap que els altres fossin els meus enemics: eren simplement els altres» (p. 403-404). Probablement fou aquesta experiència cruel i intensa, esperpèntica gairebé, de guerra el que l'empenyé a interessar-se profundament per les persones i acabar dedicant-s'hi professionalment. Acabada la guerra, se'n va anar a Londres, aprofitant una beca del Partit Laborista, on va estudiar a l'Institute of Applied Psychology i a la London School of Economics; allà s'especialitzà en psicologia del treball. Es doctorà en filosofia a la Universitat de Barcelona (UB) el 1951; fou catedràtic d'ensenyament mitjà a Santander (1944-1948) i ensenyà psicologia industrial a Madrid. El 1951 ingressà al CSIC i el 1962 guanyà la càtedra en psicologia de la UB, des d'on impulsà la creació d'una facultat d'aquesta especialitat. Fou una personalitat clau durant els primers anys de la transició, quan va portar del Quebec el model d'immersió lingüística que s'acabaria aplicant al sistema de conjunció escolar a Catalunya. Demostrà que la immersió, ben feta, no comporta una pèrdua del domini del castellà. Sempre es va saber rodejar de col·laboradors, tot i que no fossin del seu mateix color polític i ideològic: ell assenyalava sovint el paper de les associacions de veïns i del PSUC en l'acceptació de la catalanització de l'ensenyament (Ballarín, en un llibre recent, reivindica, en canvi, el paper més destacat de part del clergat: heus aquí un tema més per aclarir sobre la història sociolingüística recent). Siguan va estar sempre a favor del bilingüisme i del multilingüisme, allunyat d'opcions simplistes i exagerades. Siguan fou un home que s'interessava per tot i sabia distanciar-se de tot. A vegades s'havia queixat que les seves posicions d'home independent de criteri li havien reportat incomprendiments d'un costat i de l'altre, i potser per aquesta raó en el seu comiat foren presents molt poques autoritats institucionals. Aquesta aparent contradicció quadrava amb el seu tarannà lliure, d'un home que va saber obrir línies de recerca, com es pot observar en la gran quantitat i diversitat de tesis doctorals que dirigí. Com en va dir Antonio Caparrós, alumne seu que fou rector de la UB, Siguan era «intel·ligentment sensible pel que és nou i seduït pel pòsit del que és vell», posseïa «la imaginació d'una ment oberta i la llibertat d'un cor ampli». Si-

guan, contrari a la microespecialització, sabé conrear molts camps, tal com ho demostra un cop d'ull a la seva llarga bibliografia.

En primer lloc, es dedicà a la psicologia industrial (*En los umbrales del automatismo industrial*, Madrid, Acción Social Patronal, 1957; *Problemas humanos del trabajo industrial*, Madrid, Rialp, 1960; *Los sindicatos y la contratación colectiva en Estados Unidos*, Madrid, Centro de Estudios Sindicales, 1961, i *L'automatisme industrial*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1962) mentre, simultàniament, publicà assaigs sobre cinema (*El cine y el espectador*, Madrid, Ateneo, 1954, i *El cine: El amor y otros ensayos*, Madrid, Editora Nacional, 1956). En segon lloc, escrigué sobre psicologia social i sociologia de les migracions (*Del campo al suburbio: Un estudio sobre la inmigración interior en España*, Madrid, CSIC, 1959, Premio Nacional de Literatura, i *El medio rural en Andalucía oriental*, Madrid, Ministerio de Agricultura, 1971). En tercer lloc, es dedicà a la psicologia evolutiva i de l'educació (*La psicología a Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1981; *Metodología per a l'estudi del llenguatge infantil*, Vic, Eumo, 1986; *Estudios de psicolingüística*, Madrid, Pirámide, 1986; *Lenguaje y clase social*, Madrid, Pablo del Río, 1979), tasca que acabaria desembocant en un intens treball intel·lectual sobre el bilingüisme i el contacte de llengües, l'àrea més rellevant per al lector d'aquestes pàgines.

Siguan va prestar una atenció especial al llenguatge infantil, a la psicolingüística i als problemes de les llengües en l'educació, i va centrar la seva tasca en el bilingüisme des d'una òptica integradora dels aspectes psicològic, sociològic, pedagògic i àdhuc polític. Podem destacar títols com *Educación y sociedad*, Barcelona, CEAC, 1978; *Educación i pluralitat de llengües*, Palma de Mallorca, Cort, 1981; *Comunicación y lenguaje*, Madrid, Alhambra Longman, 1991; *Bilingüisme i educació*, Barcelona, UOC, 1996; *La escuela y los inmigrantes*, Barcelona, Paidós, 1998; *La educación bilingüe: Veinte años del seminario sobre lenguas y educación*, Barcelona, UB, ICE, Horsori, 2000; *Bilingüismo y lenguas en contacto*, Madrid, Alianza, 2001. Ja més recentment s'interessà per les noves migracions: *Inmigración y adolescencia: Los retos de la interculturalidad*, Barcelona, Paidós Ibérica, 2003.

Siguan tingué la capacitat de generar entusiasme i esforç al seu entorn: va saber formar escola. Siguan, per exemple, dirigí primer l'Escola de Psicologia de Barcelona i després el Departament de Psicologia de la Universitat de Barcelona, així com el seu Institut de Ciències de l'Educació, del qual assumí el timó durant divuit anys. Les Jornades de Llengües i Educació de Sitges en foren un dels fruits més destacats. Així mateix, fou vicerector de la Universitat de Barcelona, dins l'equip del rector Antoni M. Badia i Margarit. Tota la seva tasca, la féu construint ponts i obrint camins: no és estrany, doncs, que fos assessor de la UNESCO i treballés tant per al Govern espanyol com per al català. Fruit d'aquest possibilisme, per exemple, foren les dues edicions (1994 i 1999) de l'obra *Conocimiento y uso de las lenguas en España: Investigación sobre el conocimiento de las lenguas cooficiales en las comunidades autónomas bilingües* (Madrid, CIS).

Les seves obres sobre el plurilingüisme espanyol (*España plurilingüe*, Madrid, Alianza, 1992) i europeu (*L'Europa de les llengües*, Barcelona, Edicions 62, 1995) han

tingut molta difusió i han estat traduïdes a diverses llengües: anglès, alemany, francès, portuguès, italià, croata, rus i xinès. Siguan, acadèmic lúcid com pocs, era ben conscient que les llengües menors es troben en situació desavantatjosa i marginal, i que fins i tot en alguns casos poden tendir a desaparèixer: per damunt de tot Siguan invocava la necessitat de la convivència, malgrat les diferències lingüístiques. Siguan propugnava una política lingüística europea multipolar 1) en què s'evités que l'anglès fos l'única llengua segona, que la llengua franca s'interposés enmig de totes les altres, seguint un concepte d'inspiració araciliana, i 2) en què la globalització no posés en perill l'existència de les llengües menors. En aquesta política europea, Siguan argumentava, tal vegada amb ingenuïtat, que Espanya podia assumir un lideratge en la defensa del plurilingüisme europeu, de manera molt més ambiciosa que França, llastada pel seu passat i present encara tan jacobins. Desgraciadament, la presidència espanyola de la UE (2010), que es clogué en tancar aquest número, no mostrà cap, cap proposta exemplar, en la línia del plurilingüisme europeu.

Siguan va dirigir el projecte Linguapax de la UNESCO. Fou membre de l'Acadèmia Europea i doctor *honoris causa* per les universitats de Ginebra, el País Basc, Sevilla i Autònoma de Barcelona. El 1988 li fou atorgada la Creu de Sant Jordi. Casat amb l'alemanya María Luisa Boehmer, ell mateix era plurilingüe —a més de català i castellà, dominava el francès i l'anglès.

Last but not least cal assenyalar l'obra memorialista en què Siguan exhibeix un estil llegidor, amè i incisiu. Destaquem *La guerra als vint anys* (Barcelona, La Campana, 2002), *La flecha en el blanco: Una reflexión sobre nuestro tiempo* (Barcelona, Horsori, 2008) i *El projecte català: Del passat al futur* (Barcelona, Aresta, 2009). En totes tres obres, Siguan mostra una combinació única de lucidesa, ironia, compassió i... psicologia.